

STUDIEN OVER DEN OLIFANT;

DOOR

A. W. M. VAN HASSELT.

(*Vervolg en slot van bladz. 347.*)

Bij het overwegen der laatst besproken eigenschappen van den olifant is het geen wonder, dat vele enthusiasten zich van ouds geene te geringe voorstelling hebben gemaakt van zijne intellectuele vermogens, ja, hem een »wonder van vernuft” hebben genoemd. Zijne schranderheid zou, volgens hen, niet alleen die van alle andere dieren te boven gaan, maar die gezamenlijk in zich vereenigen. Hij zou zelfs de eenige zijn onder de dieren, die tot den mensch nadert door eenig gevoel voor »godsdiens” — eene poëtische afleiding uit hunne eigenaardige (»biddende”) bewegingen met den snuit, en uit hunne nachtelijke optogten, gelijk gesteld met die der volgelingen van BOUDHA of BRAMA! Uit hoofde van deze hunne togten in den avond of in den nacht, zijn zij wel eens als »maan-aanbidders” begroot. Ook werd tot het »groot verstand” van den olifant door anderen besloten op grond van de grootte van zijn hoofd, vooral de hoogte van zijn voorhoofd, alsmede van het gewigt zijner hersenen, dat grooter is dan dat van eenig ander landdier, zelfs van den mensch, en van de talrijkheid zijner hersenkronkels. De laatste nogthans zijn wel menigvuldig, doch weinig ontwikkeld en smal. Zijne schedelbeenderen zijn, dit is waar van eenen buitengewonen omvang, doch gedeeltelijk hol, en zijne hersen-holte is, bij vergelijking, volstrekt niet bijzonder groot (zie bladz. 323). En wat hier het voornaamste is, het gewigt van zijne hersenmassa is wel absoluut groot, doch bij vergelij-

king, d. i. in betrekking tot de geheele ligchaams-massa, geenszins ongewoon. Volgens benaderende opgaven toch is de verhouding van zijn hersen-gewigt tot dat van zijn ligchaam niet meer dan van 1 : 500. Deze is nu wel is waar gunstiger dan bij het rund, waar dezelfde verhouding staat als 1 : 800, doch van den anderen kant stelt zij hem slechts gelijk met die bij het varken, en wordt zij overtroffen door die bij het paard (1 : 400) en bij het schaap (1 : 300), ja, zelfs door die bij den ezel (1 : 250); terwijl zij in dit opzigt met die bij den mensch (1 : 50 à 60) volstrekt in geene vergelijking kan komen.

Men heeft wijders aangevoerd: dat de olifanten, — hetgeen ook waar is, — zeer opmerkelijk zijn, ja, dat zij zelfs begrip schijnen te hebben van de natuurkunde, b. v. van de »specifieke zwaarte der lichamen.” Zoo b. v. zouden zij bij het doorwaden van poelen en plassen hunne jongen »alleen” laten gaan, omdat als zij zich zelve gelijktijdig te water begaven, de waterspiegel voor dezen te hoog rijzen zou! Maar is dit wel een feit? En zou die voorzorg wel noodig zijn? De jonge olifant zwemt immers zeer goed, en voor zoo verre die hulp behoeft, wordt hij door de moeder voortgeholpen met den snuit. Even zoo vindt men opgemerkt, dat zij ook het letterkundig talent zouden bezitten van »vrij gemakkelijk vreemde talen te verstaan,” b. v. die van hunne zich soms uit Hindostan, Barbarije, Italië, Frankrijk en andere landen opgevolgd hebbende geleiders! Is dit niet weder eene even overdreven opvatting als de vorige? Hier echter ligt een feit ten grondslag, doch dit wordt verklaard door het gemak, waarmede zij zich inderdaad door de menschelijke stem-buiging laten regeren, in welke taal die ook wordt voortgebragt. Overigens deelt ook de hond, zelfs het paard, deze eigenschap met hen. Dat zij elkander op geheimzinnige wijze »waarschuwen” bij naderend gevaar, — dat zij onbeschrijfelijk goed en onbegrijpelijk stil kunnen »wegschuilen”, — dat zij, eens gevangen geweest zijnde, later zich niet zoo ligt weer laten »verschalken”, — dat zij zich zelfs uitmuntend »dood” kunnen houden ¹⁾, enz., — dit een

---

¹⁾ CRIPPS, aangehaald door TENNENT, verhaalt van een' pas gevangen olifant, die, naar het dorp gebragt wordende, zich eensklaps hield als kon hij niet meer

en ander, hoe vast ook bevestigd, kan niet als even zoo vele blijken van buitengewoon dieren-verstand in rekening worden gebragt. Immers vele dieren, en wat de laatste waarneming betreft, zelfs de minder aanzienlijken, zoo als het stekelvarken, vele torren en spinnen, doen dit evenzoo. Velen zijn ook veel moeilijker te verschalken of te schieten dan zij, en sommigen weten zich, eens gevangen, veel beter te bevrijden. Het is b. v. juist geen bijzonder bewijs van groote schranderheid, wanneer men leest, dat, bij groote jagen, gebonden olifanten in den regel niet in het minst worden geholpen door hunne nog vrije makkers in het losmaken of verbreken hunner boeijen. De waarheid is dan ook, dat de olifant, in zijn volmaakt wilden staat, veeleer eenvoudig van natuur schijnt dan slim. Hij behoeft dit ook niet te zijn, althans niet in zijne wildernissen; hij behoeft geene vijandige dieren te vreezen; hij heeft zich geene moeite te geven tot het vervaardigen van holen of nesten, daar hij die niet bewoont; listen, om zich voedsel te verschaffen, zijn voor hem geen vereischte, daar dit hem rijkelijk en als van zelf ten dienste staat. Maar, vraagt men, wat kan hem dan den aanstoot geven tot zoodanige uitingen van voorzigtigheid, als waarvan zoo even ter loops gewag werd gemaakt en een weinig vroeger (blz. 345) een zoo sprekend voorbeeld werd aangehaald? Eensdeels zoeke men dit in zijnen betrekkelijk langen levensduur, die hem in staat stelt eene rijpere ervaring op te doen dan vele andere dieren. Anderdeels en wel grootelijks is het een uitvloeisel van zijne ongezochte aanraking met den mensch, die hem overal in zijne eenzaamheid is komen verstoren, of wel van vrees voor dezen zijnen grootsten vijand. Even zoo is het deze, die zijnen aanleg, zijne leerzaamheid, in den getemden staat, weet te ontwikkelen. Veel wat men »zijne schranderheid" heeft ge-

---

voort, en nederviel, zonder eenig uitwendig teeken van leven meer te geven. Na vruchteloze pogingen om hem weder te doen bijkomen, ontdeed men den gewaanden doode van zijne strikken en verwijderde zich. Eenige schreden voortgegaan hoorde men hem trompetten, ijlings opstaan en de vlugt nemen naar het woud. Is echter deze krijgslist geheel oorspronkelijk bij hen of weder nabootsing? Immers wordt door meerdere schrijvers opgegeven, dat de olifant inderdaad meermalen onderhevig is aan eenen plotseligen dood. Bij pas gevangenen neemt men dit niet zelden waar, en noemt dit »het breken van hun hart."

noemd, kan op rekening worden gesteld van afrigting door den mensch. En hierin, in zijne leerzaamheid, wordt hij door geen ander dier, zelfs niet door den hond overtroffen. Inmers hij heeft dit buitengewoons, dat hij eene inderdaad bewonderenswaardige mate van toepassing van het eens geleerde kan verkrijgen. Het schijnt zelfs, zegt TENNENT, dat hij dikwijls het »doel» begrijpt van den arbeid, dien men van hem begeert, en dat hij soms »uit eigen beweging» en zonder vooraf verkregen wenken handelt. Vele schrijvers brengen daarvoor een tal van bewijzen bij. Ik behoef onder dezen voorzeker slechts in het voorbijgaan te herinneren aan het reeds algemeen bekende voorbeeld van den Bengaalschen oorlogs-olifant, — die de zware raderen opligte van een artillerie-voertuig of affuit, die, zonder deze voorzorg, eenen gestruikelden kanonnier zouden hebben overreden. Niet minder eenparig is het getuigenis over de bekwaamheden van de werk-olifanten, en vele ooggetuigen stonden verbaasd over de »mathematische» juistheid van hunnen arbeid, welke die der inlandsche werklieden soms overtreft (?), en over de bedaardheid en het overleg, waarmede zij begaafd zijn. Een viertal minder algemeen bekende voorbeelden moge deze eigenschappen nader toelichten:

Zoo berigt LÉON DE WAILLY, van twee Ceylonesche gouvernements-werk-olifanten, die bij den constructiewinkel in de nabijheid van Colombo bezig waren met het opstapelen van zwaar timmerhout. »Ce que j'en ai vu, — getuigt deze reiziger van den nieuweren tijd over hen, — a changé mon étonnement en une sorte de respect et d'admiration.» Niet alleen toch viel hem daarbij hunne gepaste samenwerking tot één doel in het oog, maar ook de wijze, waarop zij zich het werk verligten. Toen namelijk de stapel hun wat hoog werd, plaatsten zij twee der langste balken daartegen in eene schuinsche rigting, en stuwden nu met vereenigde krachten de nog overige blokken langs dit hellende vlak naar boven! »Ce ne fut pas la partie la moins amusante de la scène, — voegt D. W. er bij, — que l'examen soigneux qui fut fait de la pile par un de ces éléphants, à chaque bloc qui était posé, pour s'assurer s'il était bien de niveau avec le reste!»

Men kon tegenwerpen: „misschien was hun dit vroeger voorgedaan”, en uit dien hoofde is misschien het tweede voorbeeld, van TENNENT zelve, nog sprekender. Een werk-olifant was alleen in het bosch bezig met eenen ruwen, pas gevelden boomstam op zijne slagstanden te vervoeren naar het arsenaal. Dit had plaats langs een smal pad, zoodat hij telkens, met zijnen in de dwarste geplaatsten last, nu aan de eene dan aan de andere zijde door de takken en struiken belemmerd werd. Nu draaide hij den kop schuins ter zijde, zoodat de boom min of meer in de lengte-rigting van het pad kwam, en arbeidde aldus, hoezeer met moeite, voort. Op dit pad ontmoette t. hem op een rijtoertje. Zijn paard stond eensklaps verschrikt stil. De olifant legde zijnen last neder en plaatste zich een weinig ter zijde. Het paard durfde echter niet voorbij te gaan. De olifant drong zich thans achterwaarts tusschen de struiken om ruimer plaats te maken. Nog aarzelde het paard, waarop de olifant, als met een blijk van ongeduld, zich nog dieper terug trok, om het pad geheel vrij te laten. Voorbij gereden zijnde, zag hij het vlijtige dier onmiddellijk zijne zware taak weder vervolgen. (In het voorbij gaan zij echter aangemerkt, dat deze „vlijt” wel eene uitzondering mag heeten. In den regel toch is ook de werk-olifant geen voorstander van den „vrijen arbeid”. Meestal scheidt hij, zoodra de geleider zich maar even verwijderd heeft, terstond uit, en gaat zich schommelen, met water spuiten, met zand blazen of wel fourageren in de nabijheid).

Eene derde waarneming is afkomstig van een' Ceyloneschen planter. Deze werd overvallen door een' zwervenden olifant. Hij vlugtte in een zwaren boom. Na vruchteloze pogingen om een dikken tak daarvan te bereiken, ging het dier weg en kwam opvolgend aandragen met 20 à 30 stuks ruw timmerhout, dat in de nabijheid lag. Hij stapelde dit vrij regelmatig op aan den voet van den boom en beproefde toen, daar op staande, nog eens, doch gelukkig weder te vergeefs, zijn doel meer te naderen. Was deze gevaarlijke en slimme zwerver welligt een weggelooopen werk-olifant? Daarover wordt echter niets medegedeeld.

Mijne vierde waarneming ontleen ik aan HENRY DE MARCENIJ. Op eene tijgerjagt, door hem in Britsch-Indië bijgewoond, zakte onvoorziens

één der drijf-olifanten, — tegen den zin van het dier, door zijnen geleider onverstandig aangespoord, — in een moeras. Het voorzigtige dier verroerde zich niet, als overtuigd, dat elke beweging het slechts te dieper zou doen zinken, maar liet zich zoo zacht mogelijk op zijde zakken. Er werd een aantal zware takkebossen voor hem geworpen en een touw midden onder zijn lijf gebragt. De uiteinden daarvan werden aan den tromp van een der sterkste olifanten aangeboden. Tot aller verbazing weigerde dit anders werkzame en gewillige dier en liet het hem toegereikt touw bij herhaling vallen. Door speerbedreigingen tot gehoorzaamheid gedwongen, vatte hij ten slotte de touwen aan, doch trok die te gelijk, met een enkelen ruk van den kop, ongeduldig in stukken. Hij scheen te kennen te willen geven, dat die zóó niet sterk genoeg waren tot het doel. Althans nadat eene andere lijn, nu verdriedubbeld, op gelijke wijze was aangebragt, trok hij gretig en uit al zijne magt, terwijl de ingezakte olifant thans zijne voorpooten, met eene geweldige inspanning, op de rijsbossen plaatste, en weldra met behulp van zijnen wakkeren makker bevrijd werd.

Zijn echter alle olifanten van dezen stempel? Behalve groote individuele verscheidenheden, nemen vele natuuronderzoekers aan, dat ook de eene soort de andere in intellectuelen aanleg verre te boven gaat. Vrij algemeen wordt als zoodanig de Sumatraansche soort, als het gemakkelijkst tembaar en het best te dressereren, op den hoogsten trap geplaatst, de Afrikaansche op den laagsten, terwijl de oud-Indische daar tusschen het midden zou houden. Ofschoon deze vergelijking niet geheel van grond is ontbloot, moet zij toch ook niet te absoluut worden aangenomen, althans in zoo verre deze ontleend is aan hunnen verschillende graad van dressuur. Deze toch is niet alleen een uitloeisel van hunne eigene vatbaarheid, maar tevens van de bekwaamheid hunner onderwijzers. Immers hoe bevattelijk ook, zal geene soort zich zoodanig uit zich zelve ontwikkelen, wanneer zij, die haar willen afrigten, niet zelve verstandig genoeg zijn. Men zou de zaak dan ook kunnen omkeeren en de aangegeven ontwikkelingsstrappen verklaren uit hunne betere of slechtere opvoedingswijze. De Ceylonezen schijnen daarvan van oudsher bijzonder

goed den slag te hebben gehad, de Indische volkeren iets minder, en de tegenwoordige Aethiopiërs het allerminst. Dat althans hunne dressuur niet alleen aan den olifant ligt, maar ook aan zijne meesters, is gemakkelijk genoeg te bewijzen uit de geschiedenis der Afrikaansche soort. In onzen tijd toch heet deze slechts weinig intelligent en moeilijk of niet te temmen, doch juist zij was het, die in vorige eeuwen zoowel de oorlogs-olifanten der Karthagers heeft opgeleverd, als de kunst-olifanten der Romeinen, wier «tours d'adresse» destijds de wereld verbaasden. Zij die hen hadden afgerigt behoorden toen ter tijde tot volken, die aan de spits stonden der beschaving; althans op stoffelijk en zinnelijk gebied. Dit element behoort hier dus wezenlijk in de vergelijking te worden opgenomen, tenzij men welligt mogt kunnen bewijzen, dat de destijds levende Afrikaansche olifant aan eene andere Noordelijke soort heeft toebehoord. Dat voor het overige de te Rome koorddansende of voor triomf-karren gespannen olifanten werkelijk Afrikaansche zijn geweest, daarvoor heeft vroeger ARMANDI en later de Engelsche admiraal SMYTH (aangehaald door LIVINGSTONE) een nieuw bewijs bijgebracht. Op teekeningen, medailles of penningen, aldaar in den jare 197 v. Chr. vervaardigd, kan men hen zeer goed als zoodanig herkennen aan hunne groote ooren en het bolle voorhoofd.

Hoe weinig overigens ook voor den dans gebouwd, kan men hen dien ook in onzen tijd zien uitvoeren. YULE was daarvan voor eenige jaren in Achter-Indië ooggetuige. Hij zegt echter, hunne dansen beteekenden daár niet veel; het was meer eene soort van huppelen, door het beurtelings optillen en min of meer zijdelings uitslaan der pooten. Veel beter geoefend zijn de gedresseerde olifanten, die men tegenwoordig kan gaan zien en die sedert een tiental jaren in het Cirque Napoléon, van DEJEAN te Parijs, vertoond worden. In verscheidene dansen en kunsten geoefend, worden deze ware «saltimbanques» genoemd. Van ouds reeds was het gebleken, dat men met hen zeer ver kan gaan in het afrigten; niet alleen wordt dit voor de gezegde lichaamsbewegingen vermeld, maar aan het hof van China zou men zelfs in het bezit zijn geweest van een' zingenden olifant! Deze kon niet alleen, op kommando, «briesschen als een paard, loeijen

als een stier, brullen als een leeuw", maar zelfs „zingen als een vogel"! Hoe onwaarschijnlijk deze vergelijkingen, vooral de laatstgenoemde, ook mogen klinken, is dit verhaal niet geheel onmogelijk. Hun stemgeluid is inderdaad vatbaar voor vele wijzigingen (zie bladz. 339); en ik meen bij TENNENT ook te hebben gevonden, dat zij met de onderlip eigenaardig zachte geluiden kunnen maken, die ook door hem, als oor-getuige, vergeleken worden met het „snateren van vogels".

Hunne afrigting tot werk-olifanten, door sommigen wel eens zeer bezwaarlijk genoemd, is dit weinig of niet. Op Ceylon kost die wel veel beleid en groot geduld, doch betrekkelijk geringe moeite en weinig tijd. Het slaan met de slurf, — dat zij in den beginne onophoudelijk doen — leert men hen gemakkelijk af door het opvangen der slagen op de punten der pieken, waarmede de geleiders gewapend zijn. De pijnlijke wonden, die zij zich zelve daarbij telkenmale toebrengen, schrikken hen spoedig genoeg af. Opgelijke wijze leert men hem gaan in eene bepaalde rigting, door zijn snuit, ooren en pooten, — behalve aan de begeerde zijde, — van alle kanten met speerpunten te bedreigen. In den aanvang gaat hij niet uit dan met gekoppelde pooten, doch voornamelijk wordt daarbij de hulp der tamme olifanten ingeroepen. De koorden, waarmede zijn hals als met een stevigen driedubbelen „collier", is omgeven, worden dan mede geslagen om die van twee getemde, tusschen welke hij overigens onophoudelijk geplaatst is, zoowel in den stal, als bij het voeren en baden. Van lieverlede worden deze middelen van bedwang verminderd, en in den regel zijn, vooral de grootsten, omstreeks in ééne maand reeds grootendeels getemd, gaan na twee maanden uit, alleen met een' cornac, en kunnen reeds na drie tot vier maanden, aan het werk worden gezet. Het is echter niet alleen op Ceylon, dat zij bij de constructiewinkels der civiele Engelsche ingenieurs dienst doen, ook op het vaste land van Indië zijn er zelfs vele en blijvende gedenkteeken van hunne arbeidzaamheid te vinden. Vele dier prachtige moskeën aldaar, — van welke onder anderen één in het rijk van Delhi uit 480 kolommen van gehouwen steen, ieder van 7 vademen lengte, is opgebouwd, — zouden zonder hunne medewerking waarschijnlijk nimmer tot stand zijn

gebragt. De steenen daartoe werden mijlen ver door hen uit het gebergte aangevoerd. Voor dergelijke transporten, ook van houtblokken of andere zware vrachten, worden zij veelvuldig gebezigd. Insgelijks bij het laden en ontladen van schepen, bij het maken van wegen, het slaan van bruggen, het overtrekken van rivieren (met groote lasten op den rug, terwijl de geleiders zich soms aan de ooren en den staart vasthouden), het vervoer van koopwaren of van reizende personen, in draagbedden of min of meer fraaije palanquins, waarvan zich vooral de Oostersche vorsten bedienen; enz.

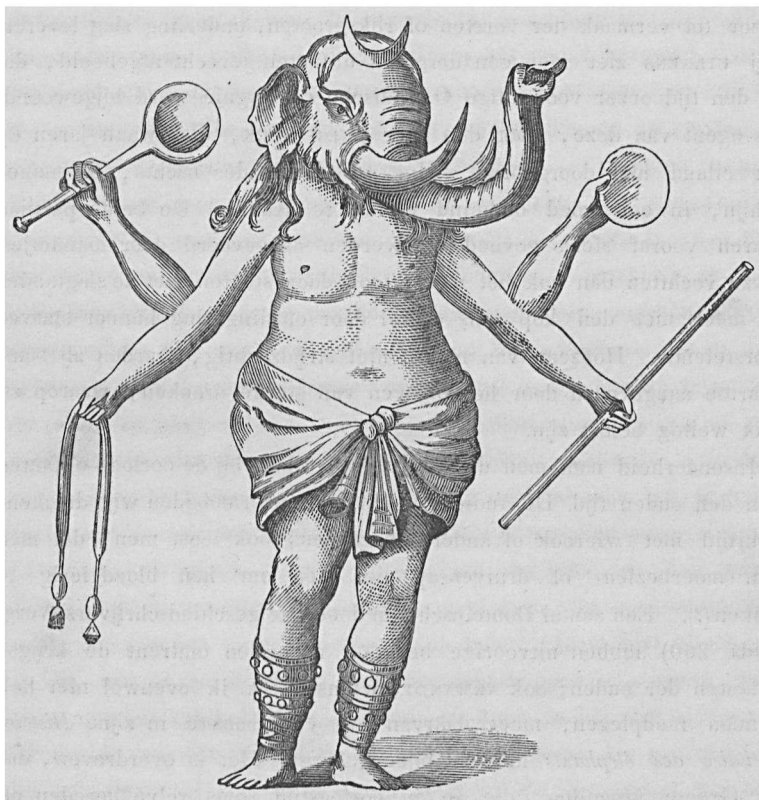
Doen zij echter ook wel eens dienst als houthakkers? werpen zij de boomen neer, die moeten dienen voor timmerhout? Uit hetgeen reeds werd medegedeeld over het ontwortelen van dezen (zie bladz. 338) zal wel voldoende zijn gebleken, dat zij daartoe niet deugen. Insgelijks zal LEUNIS zich wel vergist hebben, wanneer hij hen de rijstvelden en plantaadjes laat bewerken!! Daár zijn zij niet veel te vertrouwen. Misschien heeft hij dit verward met de opgaaf, dat men hen somtijds gebruikt om klei te trappen. Dit is waar; zij doen zulks ten dienste der steenbakkerijen op Ceylon.

Ofschoon zij bij uitzondering ingespannen worden bij wijze van trek-dieren, zijn zij veel beter geschikt als lastdieren. Hunne trekkracht is door vroegere schrijvers overdreven, waar die aan 5 of 6 paardenkrachten gelijk wordt gesteld; althans TENNENT beweert, dat 2 sterke paarden, als zoodanig en op den duur beter voldoen dan één olifant. Buitengemeen groot is daarentegen hunne draagkracht, die, voor de slag tanden, met den tromp, op 1 à 2000 ponden, voor den rug zelfs op 3000 pond en nog hooger wordt berekend. Desalniettemin zullen zij weldra meer tot de weelde-dieren dan als werk-dieren worden aangehouden. Bij het meer en meer voorhanden zijn van "groote wegen en kanalen zijn paarden en ossen daartoe om meerdere redenen verkieslijk. De olifant toch kan zeer slecht werken in de zon, wordt dikwijls juist daardoor ziek of ongesteld, ook staat zijne huid ligt bloot aan ontvellingen (het z. g. "gedrukt" of doorgereden zijn). Bij zware bevrachting is hij te nadeelig voor de wegen en vooral voor de houten bruggen; ook maakt hij het gelijktijdig gebruik van paarden bezwaarlijk, daar deze zeer bang voor hem zijn. Voornamelijk evenwel

zijn het de hooge kosten van zijn levensonderhoud en zijne bewaking en verzorging — (door een drietal personen), — die hier in aanmerking komen. Daar hij gemiddeld gezegd wordt dagelijks 200 pond groen voer of hooi en $\frac{1}{2}$ schepel rijst, of eenig ander graan, te behoeven, kost hij, naar sommige berekeningen, in de Oostersche landen *f* 700 à *f* 900 jaars aan onderhoud. Van daar heeft de Engelsche Oost-Indische Compagnie, op Ceylon, tegenwoordig — niet zoo als men nog leest, — »maar een 200tal meer in dienst», maar is de olifant-stapel der administratie van de groote wegen aldaar, volgens TENNENT, in de laatste jaren tot verre daar beneden, zelfs tot de 30 stuks verminderd!

In Hindostan nogthans zijn zij op den duur zeer veel in gebruik en bij allerlei gelegenheden tegenwoordig. Behalve dat zij onmisbaar zijn bij het vangen van hunne eigen natuurgenoeten, doen zij ook op andere jagten groote diensten. Onder anderen beschrijft DE MARCENIJ, hoe zij, bij gelegenheid van eene tijgerjagt, vooruit werden gezonden, als het ware in eene tirailleur-linie uitgezwermd. In de nabijheid van den meer en meer ingesloten tijger gekomen, hoorde men, vóór nog iemand der jagers dien ontdekt had, hen allen te gelijker tijd alarmkreten maken als tot waarschuwing. Tevens zag men, hoe zij allen hunne trompen ontrolden en omhoog staken, ten teeken zoowel van voorzigtigheid en zorg voor dit deel, als van toerusting tot den strijd, en als een even zeker signaal voor den jager, als bij ons het »staan» van den hond voor het wild. Daarna zich meer en meer in gesloten linie scharende, gingen zij er in versnelden draf op af; inderdaad, voegt de schrijver er bij, eene ware charge van zware kavallerij opleverende. Bij alle plegtigheden, zoo wereldlijke optogten als kerkelijke ommegangen, in grooten getale aanwezig, vormen de staatsie-olifanten, in vele Indische landen, op kostbare wijze getooid (vergelijk bladz. 277), eene hoofdvoorwaarde voor den luister van het feest. Niet alleen zijn de pagoden versierd met de grootst mogelijke slagtanden, maar deze bezitten ook eigene olifanten, van de fraaiste en edelste soort, aan de tempeldienst verbonden. Hunne priesters voeren ze, onder anderen op Ceylon, mede bij de nachtelijke, heilige processien met de reliquiën van BOUDHA. Vele monumenten

der Hindoe's en vele afgodsbeelden der Heidenen getuigen voor de hooge vereering van dit dier. Het beeld van één der laatsten, dat van „QUENAVADY", draagt zelfs het hoofd van eenen olifant!

QUENAVADY. Afgodsbeeld der Hindoes.

Onder het hier minder passende opschrift „Benützung", maken enkele schrijvers melding van hun gebruik „tot het ter dood brengen van veroordeelden", zoo als dit in Siam en elders, ook nu nog (?), zou geschieden. Wel leest men, dat zij dit ambt, van scherpregter, niet dan met tegenzin vervulden, doch anderen betwijfelen zulks. Het bestond overigens in het vertreden met de voorpooten van of het knielen met de achterpooten op de slagtoffers, en soms het één voor één af-rukken hunner ledematen met den snuit. Soms ook werden de misdadigers geboeid, aan de olifants-pooten geketend en in draf mede-

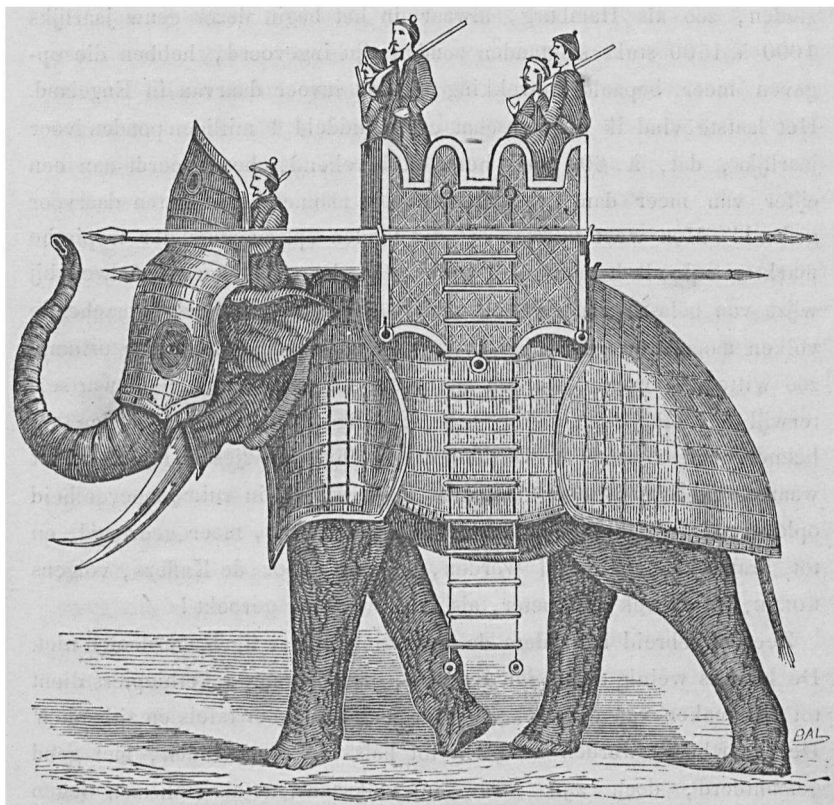
gesleept, tot afschrik voor het volk. Dit werd, ten hunnen koste, in de Romeinsche amphiteaters, soms ook »ver gast”, op hunne gevechten tegen gevangenen of slaven. Op Ceylon liet men ze vroeger, meer tot vermaak der vorsten of rijks grooten, onderling slag leveren. Bij UILKENS ziet men een dergelijk olifanten-gevecht afgebeeld, dat in den tijd onzer voormalige O.-Indische compagnie werd bijgewoond, als agent van deze, door den heer C. DE KOCK, die twaalf jaren op dit eiland had doorgebracht. Het geschiedde des nachts, bij manschijn, in een goed omheind plein, te Kandy. De beide partijen waren vooraf sterk gevoed en werden aangevoerd door mannetjes. Deze vochtten dan ook het meest, zoo door stooten met de slag tanden of meer met den kop, als vooral door omslingering hunner slurven worstelende. Hoezeer van nature niet strijdzuchtig, werden zij soms daartoe aangevuurd door het ingeven van sterke dranken, waarop zij niet weinig belust zijn.

Inzonderheid nam men dit hulpmiddel te baat bij de oorlogs-olifanten van den ouden tijd. De Indiërs lieten hen onvermengden wijn drinken, gekruid met wierook of andere specerijen; ook leest men, dat men hun moerbeziën- of druivensap liet zien om hen bloedgierig te maken(?). Een aantal Romeinsche en Joodsche geschiedschrijvers (verg. bladz. 260) hebben uitvoerige berigten nagelaten omtrent de krijgsolifanten der ouden; ook ARMANDI, wiens werk ik evenwel niet heb kunnen raadplegen, moet daarvan het voornaamste in zijne *Histoire militaire des éléphants* hebben bijeengebragt. Het is overdreven, dat de Groote Mogollen, die ze in oorlogstijd soms zelve bereden en er in vreedestijd steeds eenigen bij hun paleis op wacht lieten trekken, er tot 10,000 van hebben bezeten of er eens, achter den Ganges, 6000 te velde gebragt. Mogelijker is, dat KOSROE, Sultan van Mansoura, een aantal van 900 strijdbare olifanten ter zijner beschikking heeft gehad. Zeker is het, dat deze en andere Indische vorsten er soms van 50 tot 200 (zelfs 3 à 400 ?) in hunne onderlinge of andere oorlogen hebben medegevoerd; althans in sommige veldslagen werden er meer dan eens 30 à 40 stuks gedood of gevangen genomen. De Egyptenaren en de Perzen, onder anderen één der PTOLOMAEI en koning SAPOR, voerden ze tegen ANTIOCHUS en andere Romeinsche

veldoversten ten strijde. Later bezigden de Romeinen ze zelve, onder anderen in hunne oorlogen tegen de Galliërs, ruim 100 jaren vóór onze jaartelling. Het allerlaatst onder de Europeanen maakten de Portugezen er gebruik van, b. v. in hunne gevechten met den sultan van Kandy (op Ceylon) in 1591. Doch het meest beroemd zijn de olifant-gevechten uit vroegere eeuwen, vooral die tusschen de 200 tot 400 jaren vóór Chr., zooals tusschen ANTIGONUS en SELEUCUS, — ANTIOCHUS EPIPHANES en JUDAS MACCABAEUS, — tusschen DARIUS of PORUS en ALEXANDER den Groote, — JUBA en CAESAR, — JUGURTHA en METELLUS, tusschen HASDRUBAL of HANNIBAL en SCIPIO AFRICANUS en andere Romeinsche veldneeren, — waarbij ze soms door Frankrijk en Spanje naar de velden van Italië moesten worden overgevoerd. De geschiedverhalen uit de Punische oorlogen en dien tegen JUGURTHA vooral behelzen daarover vele belangrijke bijzonderheden. Men koos daartoe veeltijds mannetjes of sterke wijfjes uit, voorzien met kurassen of harnassen van ijzer, hoorn of buffelleder om het lijf, en soms met eene soort van maliënkolder om de slurf, die bovendien ook wel gewapend werd met ijzeren kettingen en staven of met sikkelvormige zwaarden. Op den rug van het dier waren dikwijls houten torentjes of kasteeltjes geplaatst, met boogschutters of andere krijgslieden bezet. Men wendde hunne kracht niet alleen aan als die van eenen stormram, om poortdeuren open te stooten, maar vooral om het voetvolk te chargeren, en meer in het bijzonder om de kavallerie van den vijand in wanorde te brengen. De paarden toch zijn zeer bevreesd voor deze dieren, terwijl de ruiters met wel aangebragte trompslagen uit den zadel werden geligt. Groote dienst deden zij meermalen door het afsnijden der vijandelijke legerkorpsen en als bedekkingmiddel, om zich achter hen, als achter éene levende verschansing, op te stellen. Ten dien einde werden zij dan in de eerste linie geplaatst, doch de ervaring leerde weldra het gevaar hiervan inzien. Immers eens aan het wankelen gebragt of op de vlugt geslagen, bragten ze eene schromelijke verwarring aan in de gelederen van hun eigene krijgsmagt. Later hield men hen om die reden meermalen tot op beslissende oogenblikken, bij de achterhoede, in reserve. De Romeinsche soldaten vooral bekwamen spoedig van den eersten

schrik, hun door de krijgsolifanten aangejaagd. Zij hielden zoo lang mogelijk stand tegenover hunne aandruischende charges, doch openden dan snel, regts en links, hunne phalangen, lieten ze voorbij draven, en wierpen nu van ter zijden en achteren hunne speren en pijlen op hunne cornac's; en wanneer ze hen niet konden ontwijken, rigteden zij bij uitsluiting hunne zwaardslagen op hunne trompen om die te verwonden of een deel daarvan af te houwen. De slurfslagen der olifanten zelve vingden zij op de punten hunner spietsen op. Ook tegen een algemeen en plotseling aangeheven krijgsgeschreeuw bleken ze meer dan eens niet goed bestand te zijn, en — ofschoon door dressuur soms daartegen eenigzins te verharden — waren ze meestal niet moeilijk door stroovlammen of ander vuurwerk tegen te houden. Volgens SUYKER en VERBURG, zouden de Tartaren, in hunne oorlogen met de Mogollen, dit hulpmiddel in het groot hebben gebezigd. Bij eene aaneengekoppelde kudde buffels werden op de hoornen drooge takkebosjes aangebragt, deze in brand gestoken, en zij dan naar het vijandelijk leger gejaagd. Het behoeft dus wel geene nadere verklaring, dat sedert het algemeen gebruik van buskruid en vuurwapenen hunne oorlogswaarde, vroeger reeds als zeer beperkt gebleken, al meer en meer is verminderd. Intusschen is deze in Indië nog niet geheel en al opgeheven. De Anamniten, in Cochin-China, gebruiken ze nog. In Ava, Agam en andere Achter-Indische rijken worden zij nog steeds aangehouden. In het geheele rijk der Birmans heeft de generaal D'ORGONI (een Fransche renegaat) zeer veel medegewerkt hen op eene nieuwere wijze te organiseren, deels volgens de vroegere methode, deels gewijzigd en meer ingerigt tot geweer- en zelfs artillerievuur (zie *l' Illustration*, 1854, p. 57). In den jongsten Britsch-Indischen oorlog zijn zij ook aan de Engelsche armee van gewigtige dienst geweest, vooral echter als onbetaalbare steun voor den artillerie-transporttrein, om in bergachtige streken het veldgeschut en ander zwaar oorlogs-materiaal te vervoeren. E. MELTON maakte van eene dergelijke toepassing, voor twee eeuwen reeds, gewag, in zijne »zee- en landreizen”. Hij schrijft: »hoe achter de stukken kanons van den Grooten Mogol, die ieder door 20 ossen voortgetrokken wierden, een sterke Elephant ging, die, wanneer de ossen eenige onge-

lijke weg ontmoetten, daar ze niet wel voortkonden, met zijn snuit de stukken voortstiet." Inzonderheid tot zoodanige doeleinden werden nog onlangs, volgens eene mededeeling van DIARD, verscheidene olifanten uit Ceylon naar Bengalen overgebracht.

Hedendaagsche oorlogsolifant. (*Birmannie.*)

Van hoe veelzijdig gebruik ook bij het leven, betrekkelijk nog meer wordt de olifant gezocht na zijnen dood. In de eerste en voornaamste plaats denkt een ieder hier terstond aan het elpenbeen of ivoor, door zijne slaglanden opgeleverd. Tallooze nut- en weelde-artikelen worden zoowel van dezen, als ook soms van hunne gewone maaltanden, niet alleen in Europa, maar vooral in China en elders vervaardigd. Daarover echter kan men het meest wetenswaardige nalezen in een vroeger opstel, van den heer W. (WINKLER?), in het *Album*, jaargang 1859.

Alleen ter aanvulling van het daar reeds gezegde over de uitgebreidheid van den ivoor-handel en het groote getal olifanten daarvoor opgeofferd, voeg ik er bij, dat de cijfers dienaangaande door latere schrijvers nog hooger worden opgegeven. Daargelaten andere koopsteden, zoo als Hamburg, alwaar in het begin dezer eeuw jaarlijks 1000 à 1500 stuks slag tanden zouden zijn ingevoerd, hebben die opgaven meer bepaald betrekking op den invoer daarvan in Engeland. Het laatste vind ik dien geschat op gemiddeld 1 miljoen ponden ivoor jaarlijks, dat, à 60 pond het stuk berekend, beantwoordt aan een cijfer van meer dan 8000 grootendeels mannelijke olifanten daarvoor gedood! Men weet voorts, dat die tanden op sommige der tropische markten ook als betaalmiddel gelden, en dat zij in vorige eeuwen bij wijze van belasting in zekeren getale aan de vorsten of overheerschende volken moesten worden opgebracht. Als gebrande ivoor (ebur ustum), zoo witte als zwarte, worden zij bereid tot polystmiddelen of zwartsel, terwijl de olifantsbeenderen tegenwoordig ook gemalen worden tot beenderenmest voor de Ceylonesche koffijplantaadjes. Daartoe dient waarschijnlijk nog meer hunne mest — die zij in ruime hoeveelheid opleveren, — echter zou deze, vooral in Afrika, meer gedroogd, en tot brandstof aangewend worden, of ook, door de Kaffers, volgens KOLBE, bij gebrek van beter, als tabak worden gerookt!

Zeer uitgebreid is wijders de toepassing hunner ligchaamsdeelen niet. De huid is weinig tot looijen geschikt, ofschoon zij de Aethiopiërs dient tot het maken van overtrekfels voor schilden, voor tafels en zitbanken. De staartharen worden verwerkt tot hals- en armsieraden, met goud gemonteerd, doch zijn meer in volksaanzien als talisman tegen ligchaamsgevaar. Van het vet, vooral dat der ingewanden, worden onderscheidene smeersels en zalven toebercid. De massa dierlijk voedsel, die met hen voor den mensch verloren gaat, is te betreuren. Op Ceylon bijv. wordt hun vleesch niet, dan alleen uit nieuwsgierigheid en bij hooge uitzondering gegeten. Alleen de Hottentotten, de Fantics en andere Afrikaansche volksstammen schijnen het in het geheel niet te versmaden. Daar het vrij taai is, bereidt men er dan veeltijds eene nog al smakelijke soep van. BARTH en WAHLBERG proefden het meermalen en noemen het zelfs lekker, min of meer overeenkomstig met

varkensvleesch. Hier en daar, door de Afrikanen, als „lekkere beetjes” beschouwde deelen zijn het hart en de voeten, doch vooral de slurf en de tong, welke laatste in smakelijkheid voor de ossentong niet zou onderdoen.

Alles bij elkaar genomen, moet echter het voordeel, dat de mensch van dit dier trekt of trekken kan, even groot genoemd worden als het zelf is. Maar is het alleen een nut-dier, en staat daar geenerlei nadeel tegenover? Allereerst moet dit beantwoord worden door de schade, die zij, niet in hunne woeste wildernissen, maar in den omtrek van bebouwde streken, in het groot kunnen te weeg brengen. Belangrijke verwoestingen werden soms door hen aangerigt op de plantaadjen van verschillenden aard, vooral die waar het suikerriet wordt gekweekt. Jonge kokos-, bananen- en andere vruchtboomen (zie blz. 338), allerlei tuingewas, zelfs enkele woningen of schuren en soms kleine dorpjes worden dan omvergeworpen, verbroken of verwoest. Soms vindt men in één enkele nacht de eene of andere nieuwe aanplanting geheel vernield. Het geeft dan den eigenaar wel zeer geringen troost, wanneer men uit Sumatra vermeldt: „dat zij bijna nooit twee nachten achtereen op dezelfde plantaadje komen stroopen”; zekerder middel is, in die gevallen nachtwakers aan te stellen, die met fakkels rondloopen en wachtvuren onderhouden. Eigenaardig is, dat deze verwoestingen niet altijd of alleen geschieden uit behoefte aan voedsel, maar dat het schijnt, alsof er soms moedwillige vernielzucht onder schuilt. Dit laatste is evenwel meer toepasselijk op de strooptogten der eenzame zwervers, dan op die van geheele kudden. De eerste, de ronkedoors, zijn evenwel bijzonder brutaal; op den klaren dag zag men er één eene rijtschoof weghalen van het veld, waar men bezig was met rijstsnijden. Een ander, die onbemerkt tot in de buitenwijken van Kandy was doorgedrongen, had zich des nachts vermaakt met het open- en afdraaijen der kranen van de waterleidings-buizen! Het heette uit z. g. baldadigheid of „straatschenderij”; zou het niet meer eenvoudig een gevolg zijn geweest van behoefte aan water? of zelfs van nieuwsgierigheid? Zoo lees ik, dat zij meermalen, bij het aanleggen van wegen in de binnenlanden, des nachts telkens de seinstokken of rooipalen uittrokken, die daar des daags waren geplaatst. Doch het nadeel hunner bezoeken

ligt niet alleen in diergelijke aanvallen, maar hun doortogt alleen, hunne gangen over weeke of bebouwde gronden, bijv. natte rijstvelden, zijn hoogst schadelijk, niet alleen voor het gewas zelf, maar ook wegens de groote en diepe gaten in den bodem achtergelaten. Deze olifants-treden, meermalen ook in de wildernis waargenomen, kunnen als het ware een onafzienbaar maas- of netwerk in den grond daarstellen, naauwelijks een enkelen pas ondoorploegd latende. Deze hebben wel het voordeel, dat zij bij het jagen dezer dieren het duidelijkst mogelijke spoor aanwijzen, doch zijn in een ander opzigt hoogst lastig en zelfs gevaarlijk voor de reizigers. Immers in drooge jaargetijden worden deze gaten zoo hard als steen, en belemmeren dan den marsch eener karavane uitermate. De paarden vooral trappen er dikwijls in, struikelen er over of overkooten zich. BARTH klaagt er zeer over en zag één zijner bedienden door een' zoodanigen val met het paard het been breken.

Overigens is de olifant uit zich zelve weinig te vreezen voor den mensch. De eenzame stilte zijner donkere loofdaken beminrende, zoekt hij hem in den regel niet met vijandige bedoelingen op. Hij is even vreesachtig als voorzigtig. »Ware hij van eene tegenovergestelde natuur, maakte hij misbruik van zijne meer dan Herkulische kracht en bouw, gewis, — zegt een ooggetuige, — ware Ceijlon reeds voor lang grootendeels door hem ontvolkt geworden." Alleen bij uitzondering geeft men sommige treffende voorbeelden daarvan aan, van woest geworden of kwaadaardige zwervelingen, die dan ook wegens hunne verraderlijken aard buitengewoon worden gevreesd. Bij onverwachte ontmoetingen ontwijken zij overigens den mensch veeleer of trekken onbezorgd door. Iets te dicht in zijne nabijheid komende, geven zij veeltijds onderscheidene uitingen of teekenen van vrees of soms van ongeduld, door het blazen van zand in de hoogte. En dit vooral, naar beweerd wordt, meer tegen blanken dan inlanders! Het omgekeerde alzoo, wat ten dien opzichte aangaande de verscheurende dieren wordt gesteld. Bij aanvallen bepalen zij zich meermalen slechts tot verdediging, soms zelfs tot lijdelijke afwachting. Echter prijst de Engelsche majoor ROGERS de *devotion and loyalty*", waarmede de gansche troep onmiddellijk den aanvoerder en de jongen omringt, dezen met hun

eigen ligchaam dekkende en zooveel mogelijk beveiligende. Met verschil naar de min of meer edele familiën, casten of kudden, bieden sommigen een dapperen tegenstand, en alsdan zag men nagenoeg nimmer de geheele kudde aan het gevecht deelnemen, — gelijk onder anderen bij de wilde buffels het geval is, — doch wagen nu en dan een of twee eenen afzonderlijken uitval. Pijnlijk, doch niet gevaarlijk aangeschoten zijnde of hunne jongen gedood ziende, vervallen zij echter dikwerf in aanvallen van woede, waarbij zij den aanvaller met ware razernij vervolgen. Men weet, dat onder anderen WAHLBERG bij eene zoodanige ontmoeting op zijne tweede Afrikaansche reis, in de nabijheid van het meer Ngami, verpletterd werd. Zijn Noordsche landgenoot ANDERSON was gelukkiger en, ofschoon zwaar gekneusd, bragt hij het leven bij eene dergelijke gelegenheid er van af. Ik zal naauwelijks anders dan ter volledigheid behoeven te herinneren aan het gevaar, dat ook door olifanten in den getemden staat kan ontstaan, wanneer zij, zoo in als buiten hunnen brons-tijd, in kortere of langere vlagen van woestheid ontsteken. Behalve in het Oosten, waar dan meermalen zelfs hunne eigene cornac's niet worden gespaard, zijn daarvoor ook bewijzen in Europa opgedaan. Dit is dan ook één der groote bezwaren, die tegen hunne bewaring in diergaarden in het midden worden gebragt. Exeterhouse te Londen, de ménagerie van Genève, de zoölogische tuin te Amsterdam kunnen, onder anderen, daarvan getuigen. Het laatstgenoemde voorval is beschreven in het *Amsterdamsche Handelsblad* van den 18 Augustus 1849, door den heer directeur WESTERMAN, wiens voorzorgen daarbij genomen hoogelijk verdienen te worden geprezen. Toen de olifant reeds zijne laatste kluisters had verbroken en op het punt stond van uit zijne bewaarplaats te ontsnappen, toen alle andere middelen vruchteloos waren beproefd, werd er besloten hem dood te schieten. Daar dit meermalen is gebleken door ongeoeffenden ligter gezegd te zijn dan gedaan, werden daartoe verscheiden maatregelen van voorzigtigheid genomen. Onder anderen had hij vooraf op eene schetsteekening, in levensgrootte, de juiste plaatsing van het hart aan zijne schutters aangewezen, waarin het gevaarlijk geworden dier dan ook werkelijk en spoedig doodelijk werd getroffen. Overigens is de groote moeite opmerkelijk, die men somtijds heeft gehad in het

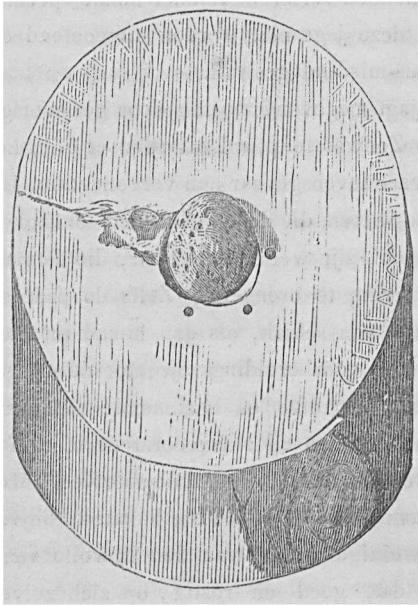
dooden van den olifant, in tegenstelling staande van het gemak, waarmede beweerd wordt, dat de Indische cornacs, de tijdens hunne bevrijding wild geworden olifanten om het leven brengen; soms door een' enkelen lanssteek in den nek, vlak bij het achterhoofd. Het ingeven van vergift, bij deze gelegenheid meermalen beproefd, mislukte in den regel om twee redenen: eerstens, omdat zij zoo groote hoeveelheid daarvan kunnen verdragen, en ten anderen, dewijl zij dit bij herhaalde toediening zoo hardnekkig weigeren of wegwerpen, hoe zorgvuldig ook ingehuld, zelfs in hunne anders meest geliefde versnaperingen.

Niettegenstaande deze en andere oorzaken van gevaar, is het aantal ongelukken, door hen te weeg gebragt, niet zeer aanzienlijk. Dominus BALDAEUS overdrijft weder een weinig, waar hij schrijft: »Aldergevaerlikst zijn zij, des avonts, wanneer zij hongerigh zijn (sic); jaarlijks dooden zij vele menschen.» Tegenwoordig althans is dit niet zóó erg meer. Uit officiële sterfte-lijsten voor Ceylon blijkt, dat voor een 5jarig tijdvak aldaar niet meer dan 16 doodsgeschiedenissen, dat is iets meer dan slechts 3 per jaar, en dit op eene bevolking van omstreeks één en half millioen, op rekening zijn gekomen van den olifant. Dit neemt niet weg, dat zoowel om deze en andere redenen, als vooral ten behoeve van den landbouw, wegens het groote gevaar van verwoesting der aanplantingen, bruggen en wegen in de olifants-landen, — zoo als daarvan nog zeer onlangs mededeeling, ook bij ons, uit het Palembangsche bergland werd gedaan, — veelvuldig jagt op hen werd en nog wordt gemaakt. Toen de Ceylonezen dit een geruimen tijd, gedurende onze laatste oorlogen met de Engelschen, hadden moeten nalaten en het hun door de O.-I. Compagnie opgelegde getal jaarlijks niet konden leveren, namen hunne verwoestingen aanmerkelijk toe. Ook het Engelsche gouvernement tracht tegenwoordig nog door geldpremiën deze jagt aan te moedigen, ten gevolge waarvan er eens in drie jaren 3500 gedooden werden aangegeven. Nog meer, ja, zonder ophouden worden zij gejaagd, òf om hen levend te vangen en te verkoopen voor dienst of tot praal, òf vooral niet minder ter wille van het steeds nog dure ivoor, òf ook alleen uit z.g. »liefhebberij.» Een' dezer jagt-liefhebbers nothans, de Britsche majoor ro-

gers, — die er zelf 1400 zou hebben geveld, — leverde dit vermaak tevens zoo veel voordeel op, dat hij, door den verkoop van de slag-tanden, zich in staat zag gesteld zijne aanstelling als hoofd-officier te bekostigen. Voor zulke jagers is het een geluk te achten, dat de vorsten van Kandy hunne magt hebben verloren. Zonder hunne speciale vergunning toch mogt voorheen deze jacht niet worden uitgeoefend en werd overtreding daarvan als hals-misdaad gestraft.

Zij, die zich op de olifanten-jagt begeven, moeten voor het overige wel weten wat ze ondernemen. Zoowel te paard als te voet blijft het steeds één dier groote jagten, waar levensgevaar aan verbonden is. LIVINGSTONE zegt dienaangaande: de kreten, die de eens in woede ontstoken »en nu »chargérende” olifant slaakt, zijn wel in staat hem, die daaraan »nog niet gewoon is, in verwarring te brengen.” Zelfs de paarden blijven daardoor soms, huiverende van schrik, als aan hunne plaatsen geboeid. Men kent zeker reeds de voorbereidingswijze tot deze jacht, waaraan de Engelsche missionaris jeugdige of beginnende olifanten-jagers wil onderwerpen. Daartoe zouden zij zich vooraf eerst eenige malen moeten hebben geoefend op de rails van eenen spoorweg. Men moet het in zijne magt hebben »om dáár met de meeste kalmte te blijven stand houden, tot op eenige weinige yards van den in volle vaart aansnellenden locomotief! Die dat, goed en rustig, op zich zelve vermag, mag het, volgens hem, wagen. Dit zeker krachtig en doelmatig voorschrift ziet op de noodzakelijkheid om de meest mogelijke bedaardheid te behouden in het toebrengen van een weltreffend kogelschot van nabij. Men legt zich daarom tegenwoordig meer en meer toe, om ze, op een' geringen afstand, in eens te dooden of te vellen, en de plaatsen aan het voorhoofd of de hoofdslapen te raken, waar de kogel het best de hersenholte kan bereiken. Met zwaar kaliber-geweren wordt ook wel op de voorpooten gemikt; hoe krachtig ook gebouwd, zijn die daardoor te breken, en het dier is dan geheel *à la merci* van den jager. Aan het onkwetsbare vermogen van zijne huid is het minste geloof niet te slaan; niet alleen door de beenderen slaan vooral de tegenwoordige punt- en buks-kogels door, maar zelfs gewone ronde (vooral koperen) kogels kunnen tot in het midden der zóó harde slag-tanden doordringen; een zeer zeldzaam exemplaar, hetwelk dit ten duidelijkste kan aan-

toonen, is in het rijke kabinet van den heer W. VROLIK voorhanden. Waarschijnlijk was de kogel, in jeugdigen leeftijd, in de *pulpa dentis* geschoten, terwijl van lieverlede daar om heen van rondom het tandbeen is afgezet en het vroegere wondkanaal geheel afgesloten.

Dwarse doorsnede van een zeer zwaren slag tand, in het midden waarvan een gewerkekogel werd aangetroffen.

Intusschen hadden ongeoeffenden meermalen gelegenheid om, bij het schieten met ronde kogels uit gladloops-geweren, aan zijne kwetsbaarheid te twijfelen. LIVINGSTONE verhaalt zelf, eens 12 en nog wel bijzonder zware kogels, allen treffers, op een Afrikaanschen olifant te hebben verschoten, zonder hem te dooden. CUMMING wil eens 35 gewone ronde kogels en daarna nog 4 »zesponders (?)» daartoe noodig hebben gehad! Uit het Nederlandsche fort St. Elmina, op de kust van Guinée, werden, naar men schrijft, bij gelegenheid dat een wilde olifant tot in de nabijheid van het fort was verdwaald, niet minder

dan 300 gewone ronde kogelschoten gelost, eer men hem zag nederstorten. Het is evenwel gebleken, dat men ze vrij spoedig doodelijk kan treffen, wanneer men hen slechts lang genoeg afwacht en niet schiet dan vóór zij tot op een 30 ellen, volgens anderen nog digter, tot op een 15 passen, zijn genaderd! Een Engelsch officier, OSWELL genaamd, zou het in dit opzigt in Afrika niet minder ver hebben gebracht, dan GÉRARD, de beroemde leeuwendooder der Franschen. Doch om hen op zijne manier af te wachten, daartoe behoort groote moed, die, volgens LIVINGSTONE, zich grondende op de heldedaden van dien officier, inzonderheid aan de Engelschen toekomt. De Britsche zendeling neemt bij deze gelegenheid het woord om in zijn' natio-

nal en trots een »courage-parallel" te trekken tusschen zijne landgenooten, de Hollandsche boeren en de inlanders, welke niet vrij schijnt van grootspraak: »Als een bosjesman, zegt hij, per hoofd en per jagtseizoen, één olifant weet te dooden, en een »Boër" (of boer) er twee kan vellen, dan legt een Engelschman er wel twintig neêr"! Wáár is het, dat de Afrikaansche jagers zelve hen dikwijls niet dan met groote inspanning overwinnen of afmaken. Soms met honderden werpspietsen, lans en pijlen te gelijk wordt het arme dier over het geheele lijf getroffen, zoodat het er als een reusachtig stekel-varken uitziet en niet dan hoogst langzaam, door bloedverlies uitgeput, bezwijkt. Ook laat men, evenals bij de vangst van het nijl-paard, wel eens eene soort van harpoen, met een zwaar gewigt belast, uit hooge boomen nedervallen op en in zijnen rug. Dat de punten dezer moordtuigen veeltijds vergiftigd zouden zijn, is niet gebleken; wel vond ik vermeld, dat men op Sumatra soms de olifanten tracht te vergiftigen door op de door hen bezochte en verontruste plaatsen suikerriet neder te leggen, doortrokken met eene sterke oplossing van rattenkruid, alsook in Bengalen door rijstballen, bedeed met het sap van een zeer vergiftigen wortel (*Nepal-root*; van eene Aconit-soort? Vergelijk echter bladz. 371). Eene andere wijze van vangen is door middel van wolfskuilen, een of twee bij elkaâr, en zoo natuurlijk met zand, gras en riet overdekt, dat de inlanders er soms zelve invallen. De olifant kan zich daaruit niet verlossen, wel worden, naar gezegd is, de jongen door middel van de slurf er somtijds uit bevrijd door de ouden.

Bij de Afrikanen der binnenlanden bestaan eigene jagtwetten op het bezit van dit kolossale wild. In gemeenschap van velen gedood zijnde moet een hunner Hoofden de deeling leiden. Als er een, gewond zijnde, op het grondgebied van een' anderen stam bezwijkt, dan vervalt één der slagstanden als eigendom aan dezen. Veelal trekken zij tot deze vangst in grooten getale uit, sommigen onder het zingen op eerbiedigen en meêwarigen toon van een lied, welks inhoud weinig strookt met hunne vaak wreede handelwijzen, en dat hierop neêrkomt:

»O Hoofd! o Vorst! wij zijn wel is waar gekomen om u te dooden;
 »Maar behalve u moeten er nog veel meer sterven;
 »En . . . o Hoofd! o Hoofd! de Goden hebben het zoo gewild!"¹⁾.

De beschrijvingen van het dikwijls langdurig lijden der olifanten bij gelegenheden van dezen aard laten nogtans een' droefgeestigen indruk na. Veel meer opwekkends, zelfs boeiijends leveren de verhalen op omtrent het levend bemagtigen dezer dieren door de z.g. »kraal-jagten". Reeds van jaren, ja men kan bijna zeggen van eeuwen her dagteekenen deze. Op nagenoeg gelijke wijzen worden ze beschreven door den ouden HAAFNER en BALDAEUS, als door TENNENT, die er een in 1847, en DE WAILLY, die er een in 1849, allen op Ceylon, hebben bijgewoond. Daar, waar deze vangwijze ook onder het Portugesche en Hollandsche bestuur in zwang was, geschiedt ze nog steeds een tot twee malen des jaars op last van het Engelsche gouvernement. Eene dergelijke manier zag YULE, insgelijks niet lang geleden, ook in Indië volgen in het Birmannische keizerrijk. Zij is in de olifanten-landen zóó algemeen verspreid, dat zelfs bij sommige Afrikaansche stammen, onder anderen de Fantie's, eene dergelijke kraal-vangst geschiedt, ofschoon meer in het klein, om de olifanten gemakkelijker te kunnen dooden. Waar die in het groot wordt uitgeoefend, behoort zij tot de groote volksfeesten. Een, soms twee maanden te voren reeds worden de noodige, voorbereidende maatregelen van allerhanden aard daartoe getroffen. Alle autoriteiten en genoodigden begeven zich den vorigen dag naar de bestemde plaats in het binnenland op weg, en wordt het reisgezelschap veeltijds door de tegenwoordigheid ook van dames uit de omstreken opgeluisterd. In de nabijheid der bestemde plaats worden zoo te land als te water tijdelijke logementen ingerigt, en ter plaatse der vangst zelve, amphitheaters-gewijze, staan- en zitplaatsen, op hooge en sterke boomen, voor de schaar van toeschouwers, wier goduld echter soms één of meer dagen op de proef wordt gesteld, eer het beslissende, nachtelijke uur daar is.

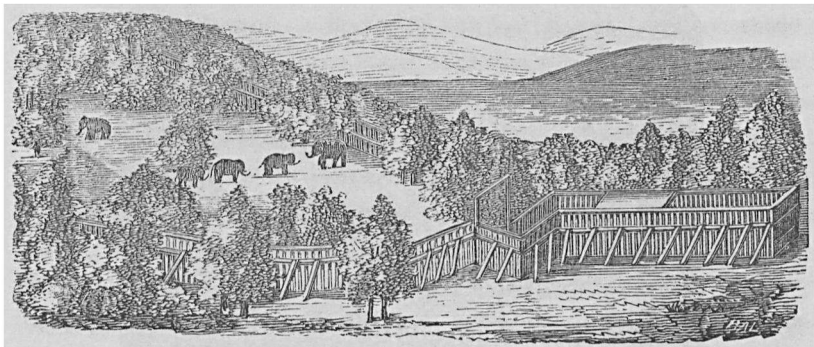
De eigenlijk gezegde »kraal", »korahl" of »corral", — zoo als

¹⁾ O Chief! Chief! We have come to kill you!
 O Chief! Chief! Many more will die besides you!
 The God's have said it!

(LIVINGSTONE).

die thans ¹⁾ nog wordt ingerigt, — bestaat uit eene digte palissade-ring van boomstammen, onderling verbonden door vlechtwerk van touw, rotting en vooral van dikke, doch buigzame slingerplant-stengels.

Eene olifantenkraal op Ceylon (naar BALDAEUS).

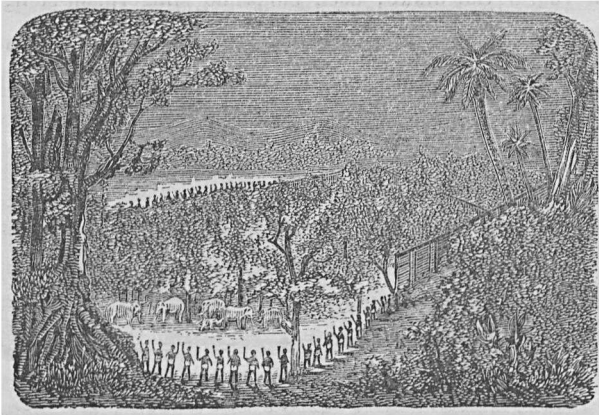
Tusschen de stammen zijn ruimten, die wel een mensch, maar geenszins een olifant doorlaten. Bij den ingang van het allengs nauwer en nauwer toeloopende eindperk kan eene sluiting door zware, dwars neer te laten balken worden aangebragt. Vooral de wijd uiteenloopende vleugels worden zoo natuurlijk mogelijk gemaskeerd door groene takken of rijswerk. Het geheel is zeer goed te vergelijken met eene visch-fuik; insgelijks met eene eendenkooi, »waarin de elefanten, zegt BALDAEUS, dan verleijdt werden, gelijkerwijze de Hollantsche entvogels.” Reeds lang te voren worden zij uit de verste verte aangedreven en omsingeld door soms een 1000 tot 2000tal inlandsche drijvers ²⁾. Al nauwer en nauwer ingesloten, vorderen zij in de rigting der wijde vleugels van de kraal.

Aan alle zijden zijn ze omgeven van een nu eens zwijgend dan weer zich verheffend rumoer. Dit wordt gevormd uit de vermenging van gillende en schreeuwende menschenstemmen met het geraas der cimbalen en Turksche bekkens en met het tussehenpoozend geknal der

¹⁾ Eene wijziging is, dat men soms de uiteinden zoo smal maakt, dat de olifant zich daarin niet kan omkeeren.

²⁾ In Siam wil een der ambassadeurs van Frankrijk, — de ridder CHAUMONT, — voor een paar honderd jaren een dergelijke drijfjagt hebben bijgewoond: »waarbij »bij de 47,000 mannen in de bosschen of op de bergen een kring (NB.) in 't vierkant »hadden geslagen van 26 mijlen in 't lang”!

vuurwapenen. In lange of korte dagreizen, naderen zij, meer en meer, het hun wachtende lot. Steeds kleiner wordt de om hen getrokken

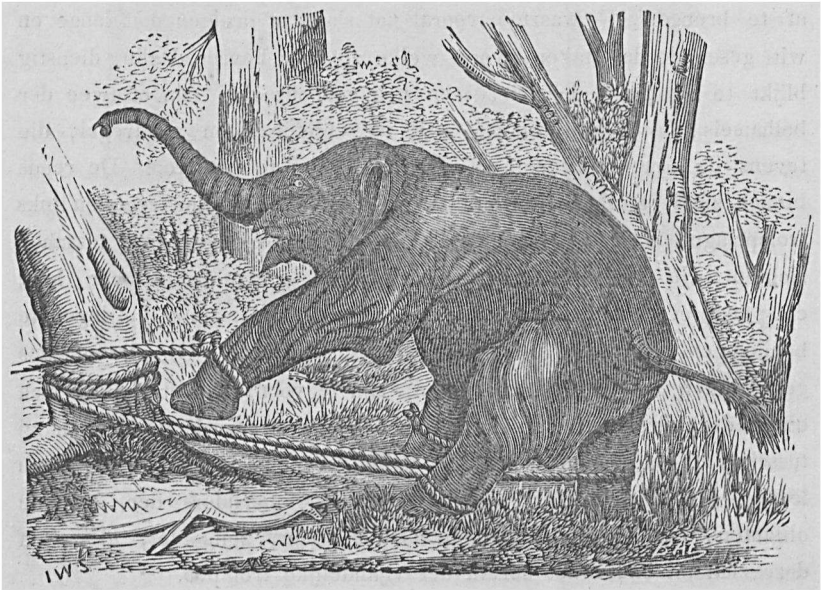
Eene olifantenkraal, van uit de hoogte gezien (naar TENNENT).

cordon, die in Indië soms mede door een groot aantal van tamme drijf-olifanten is zamengesteld, en in den nacht omsluit hen een cirkelboog van flambouwen, voetzoekers, vuurpijlen en ander vuurwerk. Genoegzaam gevorderd, vermenigvuldigt zich eensklaps het geweld achter hen, waar nu tevens alles in vuur wordt gezet, uitgenomen de kraalfuik zelve. Deze blijft, als een verraderlijk toevlugtsoord, alleen nog in diepe duisternis gehuld. De indruk door dit een en ander, en niet het minst door de steeds luider wordende teekenen van het annaderen van den verwilderden troep, beangstigt bij vele toeschouwers, — hoe veilig ook geplaatst, — het van verwachting kloppende hart. «Je n'oublierai jamais» — schrijft DE WAILLIJ — «l'étrange et sauvage beauté de ce tumultueux moment! Les éléphants sauvages arrivèrent comme la foudre, arrachant, renversant, écrasant tout devant eux, trompetteant ou rugissant de toutes leurs forces. La lune commençait à briller, et sous l'épais ombrage on entrevoyait en bas un amas mouvant et indescriptible de créatures informes et gigantesques; etc.» Zoodra nu eerst de geleider, soms nog door lok-olifanten voorafgegaan, de fuik is ingetreden, volgt een grooter of kleiner deel der kudde, somtijds deze in haar geheel, van 30 tot 100 (?) stuks op eens, en stort zich binnen de eigenlijke afperking der kraal. Op een gegeven signaal,

worden de val- of slagboomen neêrgelaten, en te gelijker tijd plotseling de onmiddellijke nabijheid dezer omheining door stroomen van licht en gejoel omringd. Herhaaldelijk wagen de stoutsten en sterksten uit den hoop, na van hunne eerste verbazing te zijn bekomen, soms verwoede aanvallen op de palissaden. Slaagt men niet hen van deze pogingen af te brengen, — waartoe vooral het slaan of dreigen met lange en wit geschilderde staken, voor welke zij zeer bevreesd zijn, dienstig blijkt te zijn, — dan ziet men zich genoodzaakt, één of twee der belhamels, à bout portant, neer te schieten; een maatregel, die tevens de overgeblevenen tot afschrik schijnt te strekken. De reeds binnen zijnde of thans ingelaten tamme olifanten, deelen regts en links trompslagen uit of dringen dezen of genen der gevangenen tusschen zich in. Nu gaan de daarin het meest befaamde inlanders over, hen, één voor één, de pooten eerst met touwen, daarna met kettingen te boeijen en aan zware boomstammen vast te maken. Die dezen soms gevaarlijken arbeid op zich nemen, zijn te voet; zij verschuilen zich onder de gedresseerde olifanten, en aangevallen wordende vlugten zij tusschen de palissaden door, naar buiten. Vreemd is, dat, — naar men leest, — nooit aanvallen geschieden op de berijders der getemde olifanten, die binnen de omheinde ruimte zijn, zelfs niet, al wagen deze zich tot onder het bereik der vijandelijke trompen.

Eene tweede wijze eindelijk — en deze is vooral niet minder bewonderingswaardig, hoewel niet zoo schitterend, — wordt mede op Ceylon gevolgd, om den olifant levend magtig te worden. Het is eigen aan enkele casten van olifant-jagers aldaar, die deze vangst, zonder kunstmatige voorbereiding, doch als het ware uit de losse hand durven ondernemen. Enkele malen slechts geholpen door een lokwifje, meermalen alleen door eenige honden, om de aandacht van den olifant af te leiden, gaan deze jagers, slechts met hun tweeën, er op los. Zij zijn geheel gehuld in groen-bebladerde takken en eenvoudig gewapend met lange, stevige koorden of riemen van buffelleêr. Beurtelings weet een van dit moedig jager-paar, nu één hunner van voren, dan weder de ander van achteren, de oplettendheid van het door hen opgezochte dier tot zich te trekken. Dit oogenblik maken zij zich, mede om beurten, ten nutte, ten einde het, nu eens onmid-

dellijk (bij het optillen van een been), dan eens bij wijze van lazzo geslingerd, alle vier pooten met strikken te omgeven. In het eerst worden de uiteinden der koorden slechts uit de verte om een boomstam geslagen, dan, na terugtreden van het dier, meer en meer ingekort,

Een gebonden wilde olifant (naar TENNENT).

en zoodra zij voldoende zijn aangehaald om den olifant te bevestigen, staken zij hun moeitevollen en natuurlijk vaak mislukkende arbeid van dien eersten dag. Slechts even buiten het bereik van hun overwondering slaan zij hun nachtleger, — eene eenvoudige loofhut, — op en leggen vóór hetzelfde een groot wachtvuur aan, zoodanig dat de olifant door het gezigt en den rook¹⁾ daarvan zooveel mogelijk wordt gekweld. Eerst nadat deze zich een paar dagen in onbeschrijfelijke pogingen ter zijner bevrijding heeft uitgeput, brengen zij hem rijkelijk water en zijne lievelingsvruchten aan. Het duurt evenwel soms weken, eer hij voldoende getemd wordt geacht, om de reis uit de bergstreek der

¹⁾ Dit herinnert mij aan eene wijze, waarop de Indianen van Guyana hunne pas gevangen, onhandelbare apen temmen, namelijk door hen op te hangen in den rook!

wouden naar de vlakke met hem te durven ondernemen. Daarbij kost het dan nog de grootste inspanning, hen in de begeerde rigting te doen gaan, vooral dáár, waar plaatsen moeten worden gepasseerd, niet voorzien van boomen, waaraan zij des noodig kunnen worden vastgelegd.

Wij vinden, geëerde lezers! vooral in deze laatste beschrijvingen bevestigd, hoezeer noch de reusachtige omvang van dezen Sultan der wouden, — noch zijne verbazende kracht, — noch zijn „snedig begrip” — hem bescherming verleenen tegen het beleid van den mensch, die, hoe veel zwakker ook in ligchaamsbouw, hem toch oneindig te boven gaat in de gaven van het verstand. Zij dan al HAAFNER's ontboezeming: „U is de voorrang, magtigste onder de magtigen, redelijkste onder de onredelijke schepselen, U, o elefant!” zeker niet verre van de waarheid, als niet minder waar mogen daar tegenover worden gesteld de kernachtige woorden van TENNENT: „Niets in de natuur, zelfs niet de bloedige jacht op den walvisch, is zóó zeer in staat de heerschappij van den mensch over de dierenwereld, zelfs in hare stoutste verligchamelijking; in het levendigste daglicht te plaatsen, dan juist de geschiedenis van den olifant!”¹⁾ Laat echter deze zelfkennis ons niet tot zelfverheffing leiden, maar tot vernedering. Oneindig hooger dan de mensch staat boven den olifant, is beider schepper verheven. De studie van het wezen der dieren, gepaard met het bewustzijn van onze voortreffelijkheid, ook zij voere ons meer en meer op tot verheerlijking van Hem, die in zich de diepste wijsheid vereenigt met de hoogste magt. Hem is de opperheerschappij!

Utrecht, 1862.

---

¹⁾ „Nothing in nature, not even the bloody chase of the wale, can afford so vivid an illustration of the sovereignty of men over brute creation, even in its most stupendous embodiment.”